

Fazıl Hüsnü
Dağlarca

çıkarmıştır (Ocak 1960 – Temmuz 1964). Son günlerine kadar âdeta bir alışkanlık halinde kolayca şiir yazmayı sürdüren Fazıl Hüsnü'nün şiir kitaplarının sayısı yetmişi bulur.

Uzun bir süreci kapsayan şiir hayatı boyunca güçlü yeteneğiyle Türk şiirinin mevcut imkânlarından da yararlanan Dağlarca'nın ilk şiirlerinde heceyi kullanma tekniği bakımından Beş Hececiler'in, metafizik ve kozmik temalar yönünden Necip Fazıl Kısakürek, Ahmet Hamdi Tanpınar, Cahit Sıtkı Tarancı ve Ahmet Muhip Dranas'ın etkisinden söz edilmiştir. Asker olarak özellikle Doğu Anadolu'da görev yaptığı sırada gece nöbetlerinde dağlarda bayırlarda tabiatla, yıldızlarla, kozmik âlemle iç içe yaşayan Dağlarca'nın *Çocuk ve Allah*'taki şiirleri bütün şiir hayatında açık biçimde belirleyici bir yere sahiptir. Bu eserin temelinde zengin ve muhteşem hayallerle kâinat ve insan arasındaki gizemli ilişki yer alır. Dil ve yapı bakımından şiirinin yolunu açtığı bu eserden sonra akıl olanın öne çıktığı bir alana kaymış, tarihsel ve aktüel konuları da kucaklayan şiiri bir bakıma Cumhuriyet modernleşmesini ortaya koymuştur. Dağlarca'nın şiir hayatında şiirlerindeki temaların çeşitliliği dikkati çeker. Bunları lirik ve felsefi konulu şiirler, zaman, kâinat, hayat ve ölüm gibi temaların yoğun olduğu metafizik içerikli şiirler, destanlar, sosyal ve politik muhtevalı şiirlerle çocuk şiirleri şeklinde gruplandırmak mümkündür.

İnsanlık tarihi kadar eski olan varlık ötesine kaçma duygusu, kozmik âlemin özü, sebebi belirsiz korkular, sonsuzluk özlemi gibi birtakım hayalleri ve sembolleri kendine has bir ifade biçimiyle ortaya koyan Dağlarca'nın şiiri Cumhuriyet dönemi Türk şiirinin dikkate değer örnekleri olarak kabul edilmiştir. Dağlarca insanoğlunun ölüm trajedisi karşısındaki acizini çok güzel yakalamış, vatan sevgisiyle vatan savunmasını da destanlarında dile getirmiştir.

Türk şiirinde Batı şiiri etkisiyle özellikle 1950'li yıllardan sonra yoğun biçimde görülen bilinç altı ve serbest çağrışımlara dayalı gerçek üstücü akıma çok benzeyen Dağlarca'nın şiiri böyle bir duyuş tarzının dışında kendiliğinden ortaya çıkmış ve zamanla geliştirilmiş, tamamen kendine özgü bir anlayışı yansıtır. Dağlarca, "Türkçem benim ses bayrağım" mısraını bir şiir kitabına isim yapmış, 1960'lı yıllardan sonra günlük politik konuları da işlemiş, Batı sömürgeciliğini hedef alan şiirler yanında bir kısım slogan şiirleri yazmaktan da geri kalmamıştır. Hayatı boyunca birçok ödül alan Dağlarca'nın kitaplarının bir kısmı çeşitli dillere çevrilmiş olup çocuk şiirleriyle beraber sayısı 100'ün üzerindedir. Şiirlerinden yapılan seçmeler Talât Sait Halman tarafından *Selected Poems* adıyla İngilizce'ye çevrilmiştir (Pittsburg 1969).

Şiir Kitaplarından Bazıları: *Havaya Çizilen Dünya* (1935), *Çocuk ve Allah* (1940), *Daha* (1943), *Çakırın Destanı* (1945), *Taş Devri* (1945), *Üç Şehitler Destanı* (1949), *Toprak Ana* (1950), *Samsun'dan Ankara'ya* (1951), *İstanbul Fetih Destanı* (1953), *Anıtkabir* (1953), *Âsu* (1955), *Batı Acısı* (1958), *Cezayir Türküsü* (1961), *Türk Olmak* (1963), *Yedi Memetler* (1964), *Çanakkale Destanı* (1965), *Malazgirt Ululaması* (1971), *Kınalı Kuzu Ağıdı* (1972), *Yunus Emre'de Olmak* (1981), *Şeyh Galib'e Çiçekler* (1985), *Türkçem Benim Ses Bayrağım* (1985), *Yurdanane Hatun Görüntüsü* (1987), *İçimdeki Şiir Hayvanı* (2007), *Arkası Siz* (2007), *Genç* (2007). **Çocuk Şiirleri:** *Açıl Susam Açıl* (1967), *Dört Kanatlı Kuş* (1970), *Yeryüzü Çocukları* (1974), *Yaramaz Sözcükler* (1979), *Şeker Yiyen Resimler* (1980), *Kaçan Ayılar Ülkesinde* (1982), *Oyun Okulu* (1999), *Cin ile Cinçik* (2000).

BİBLİYOGRAFYA :

Mehmet Kaplan, *Cumhuriyet Devri Türk Şiiri*, İstanbul 1975, s. 159-173; Ahmet Oktay, *Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı: 1923-1950*, Ankara 1993, s. 583-601; Ahmet Soysal, *Arzu ve Varlık: Dağlarca'ya Bakışlar*, İstanbul 1999; Cemal Süreya, *Toplu Yazılar I: Şapka Dolu Çiçekle ve Şiir Üzerine Yazılar*, İstanbul 2000, s. 59-70; İnci Enginün, *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, İstanbul 2001, s. 74-76; Ramazan Korkmaz – Tarık Özcan, "Cumhuriyet Dönemi Türk Şiiri", *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı: 1839-2000* (ed. Ramazan Korkmaz), Ankara 2004, s. 273-275; Mustafa Miyasoğlu, "Dağlarca, Fazıl Hüsnü", *TDEA*, II, 182-184; "Dağlarca, Fazıl Hüsnü", *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*, İstanbul 2001, I, 257-262 (eserlerinin tam listesi).

ÂLİM KAHRAMAN

DAL, Safer
(1926-1999)

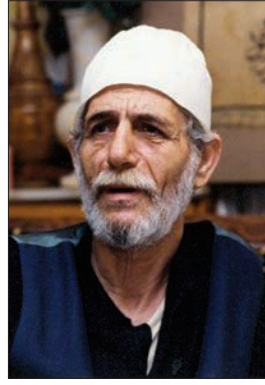
Halvetî-Cerrâhî şeyhi.

İstanbul Eğrikapı'da doğdu. Babası, Arnavut Debresi Zerkan (Zerqan) nahiyesi Strikçan (Sudencan) köyünde Sulalar (Süleymanoğulları) diye meşhur bir aileye mensup olan Sâdık Ramazan Efendi'dir. Annesi Ülker Hanım baba tarafından Emîr Sultan soyundan Çanakkale şehidi bir babanın kızıdır, Bulgaristan'ın Ziştov şehrinde Rüstemoğulları diye bilinen bir aileden gelmektedir. Safer Dal, II. Dünya Savaşı'nın olumsuz şartları yüzünden ortaokulu tamamlamadı. Gençlik yıllarında babasından öğrendiği helvacılıkta ve muhtelif işlerde çalıştı. 1950'de askerden dönünce Haliç'teki Câmialtı Tersanesi'nde işe başladı. Sonraki yıllarda Beyazıt'ta pastanelik ve düğün salonu işletmeciliği yaptı. 1950'de Tophane'deki Kâdirihâne şeyhi Gavsî Efendi ve Kasımpaşa'daki Aynî Ali Baba Dergâhî Kâdirî-Rifâî şeyhi Muhyiddin Ensârî Efendi'nin sohbetlerine katıldı. İstanbul'un meşhur vâizlerinden Büyük Cemal Efendi'nin (Öğüt) vaazlarını takip etti. İstanbul tekkeleri ve tasavvuf kültürü konusunda Cemalettin Server Revnakoğlu'ndan faydalandı, çalışmalarında kendisine yardımcı oldu. 1953'te bir mürşide bağlanma arzusu içinde iken şeyhülislâm Mustafa Sabri Efendi'nin yeğeni Nakşibendiyye tarikatından Sabri Hoca kendisine Nûreddin Cerrâhî Âsitânesi şeyhi İbrahim Fahreddin Efendi'yi (Erenden) tavsiye etti.

Osmanlı İstanbulu'nun sosyal hayatını ve görgüsünü Cumhuriyet Türkiye'sine taşıyan köprülerden biri olan Fahreddin Efendi'ye intisabı Safer Dal'ın hayatında bir dönüm noktası oldu. Onun vefatına kadar (1966) hizmetinde bulundu. Daha sonraki yılları Fahreddin Efendi'nin halifesi Muzaffer Ozak'ın yanında geçti. Tarikat âyin ve zikirlerini tanıtmak, konferanslar vermek amacıyla ilki 1978 yılında Rennes şehrinde düzenlenen kültür sanat festivaline katıldı. Ardından Amerika Birleşik Devletleri ile Almanya, İngiltere, Hollanda, Belçika gibi Avrupa ülkelerine yapılan seyahatlerde Muzaffer Ozak'a eşlik etti. 1967, 1974, 1976 ve 1980 yıllarındaki hac yolculuklarında onunla birlikte Kudüs, Bağdat, Şam, Kahire gibi şehirlerde Ehl-i beyt ve evliyâ türbe ve kabirlerini ziyaret etti. Buradaki âlimler ve şeyhlerle tanışma fırsatı buldu.

1985'te Muzaffer Ozak'ın vefatı üzerine Nüreddin Cerrâhî Tekkesi'nin yirminci türbedarı ve postnişini olarak irşad görevine başladı. Türk Tasavvuf Mûsikisi ve Folklorunu Araştırma ve Yaşatma Vakfı'nın başkanlığını üstlendi. Pazartesi ve perşembe akşamları meşk ve zikir icra eden, cumartesi akşamlarını sadece sohbetle ayıran Safer Dal âyet ve hadislerin yorumu diye nitelediği evliya sözleri, nutukları ve mekâbelerinden örneklerle zenginleştirdiği sohbetlerinde tasavvufun en ince meselelerini sade bir dille anlattı. Sohbetlerindeki muhabbetli, zarif ve mütevazı tavrı yerli ve yabancı her kesimden pek çok kimsenin kendisine intisabını sağladı. Ona göre tasavvuf irfanı ve dervişlik sırrı Hakk'a muhabbetle kullukta ve mahlûkata şefkatle hizmette gizlidir.

Tekke mûsikisini çok iyi bilen Fahreddin Efendi'ye intisabının ardından mûsikiyeye de ilgilenmeye başladı. Cerrâhî Âsitânesi zâkirbaşlarından sertarik Ali Haydar Efendi, Albay Selâhattin Güner, Hopçuzâde Şakir Efendi (Çetiner), Hüseyin Sebîlci (Okurlar), Selâhattin Demirtaş, Yarbay Zühtü Bey, Necati Bey, Hâfız Hüseyin Tolan, Hâfız Yaşar Okur, Hâfız Asım Bey gibi bestekâr ve mûsikişinaslarla tanıştı. Bunların bestelerini kendi seslerinden makara teyplere kaydederek pek çok eseri kaybolmaktan kurtardı. 1980'li yıllarda tanıştığı Kanûnî Cüneyt Kosal ve Metin Alkanlı'ya arşivlediği ses kayıtlarını verip bu eserlerin notaya alınmasını sağladı. Türk Tasavvuf Mûsikisi ve Folklorunu Araştırma ve Yaşatma Vakfı'nda notaya alınan eserleri eski İstanbul tekkelerinde icra edilen zikir usulleriyle meşkettilererek yeni nesillere öğretti. Bu meşkler sırasında Cüneyt Kosal, Zeki Altun, Doğan Ergin, Arslan Hepgür, Metin Alkanlı, Sami Savni Özer ve Ahmet Muhtar Gölge gibi müzisyenleri bizzat kendisi güfte vererek bestekârlığa teşvik etti. Günümüzde eser ve icra bakımından hayli zengin durumda olan tekke mûsikisi kültürü bunu büyük ölçüde Safer Dal'ın gayretlerine borçludur. Mûsikiyeye katkıları arasında kendi dokuz bestesini de zikretmek gerekir. Bunların en meşhuru Fahreddin Efendi'nin, "Tevhid etsin dilimiz" nutkuna yaptığı hüseyinî bestedir. Safer Dal tekke kültürü hakkında da geniş bilgi sahibiydi. Bu konularla ilgili araştırmacı ve akademisyenlere cömertçe yardımlarda bulundu, hayatını kaybolan tasavvuf kültürünü canlandırma yoluna adadı. Ayrıca yurt içi ve yurt dışındaki evliya türbelerine tarikâtı belirten tâc-ı şerif koyarak ve sandukaları yenileyerek hizmette bulunan

Safer Dal

Safer Dal, 21 Şubat 1999 tarihinde vefat etti ve Nüreddin Cerrâhî Dergâhı Türbesi'ne defnedildi.

Eserleri. 1. *Istîlâhât-ı Sofiyye fi Vatân-ı Asliyye: Tasavvuf Terimleri* (İstanbul 1998, 2013). Tasavvuf terimlerinin, ağırlıklı olarak İstanbul tekkelerinde konuşulan dil ve yaşayan kültüre ait kavramların yer aldığı bir sözlüktür. Eser tarikat pîrleri hakkında muhtasar bilgiler ve İstanbul'daki tekkelerin listesini de içerir. 2. *Muhibbî Divânı*. "Muhibbî" mahlasıyla yazdığı âşıkane ilâhileri içermektedir (haz. Adalet Çakır, İstanbul 1999). Yunus Emre tarzındaki bu ilâhilerin büyük bir kısmı Hz. Peygamber, Ehl-i beyt ve Fahreddin Efendi hakkındadır. Bunların bazılarını Cüneyt Kosal, Zeki Altun, Sadun Aksüt, Metin Alkanlı ve Hakan Alvan gibi mûsikişinas ve bestekârlar tarafından sayısı sekseni aşan beste yapılmıştır. 3. *İlmihal: İman-İslam-İhsan* (Prizren 2000). Arnavutluk müslümanları için yazılan eser Tacettin Bituci tarafından Arnavutça'ya çevrilmiş, Türkçe basımı yapılmamıştır. Safer Dal'ın 1996-1997 yıllarında yaptığı sohbetler de *Geydim Hırkayı* adıyla bir araya getirilerek neşredilmiştir (haz. Adalet Çakır, İstanbul 2013).

BİBLİYOGRAFYA :

Mustafa Özdamar, *Nureddin Cerrâhî ve Cerrâhîler*, İstanbul 1995, s. 200-227; Mehmet Fahrettin Dal, *Fahreddin Erenden'in Tasavvufî Görüşleri* (yüksek lisans tezi, 2006), MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 16-21; Sertaç Tezeren, *Cüneyt Kosal Sanatı ve Hayatı*, İstanbul 2007, s. 68-69; Tosun Bekir Bayraktaroğlu, *Amerika'da Bir Türk: Şeyh Tosun'un Hatıratı*, İstanbul 2012, s. 144-155, 165; Nihat Azamat, "Fahreddin Efendi", *DİA*, XII, 83-84; Tefvik Rüştü Topuzoğlu, "Ozak, Muzaffer", a.e., XXXIV, 16-17 (maddenin yazımında Safer Dal'ın sohbetleriyle ailesinden alınan bilgiler esas alınmıştır.). ADALET ÇAKIR

MEHMET FAHRETTİN DAL

DAMEDİ

(bk. ÂKİŞ, Hasan b. Ahmed).

DÂMİN, Hâtim Sâlih

(حاتم صالح الضامن)

(1938-2013)

Iraklı edip ve nâşir.

Bağdat'ta doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini burada bitirdi. 1961'de Bağdat Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arap Dili Bölümü'nden mezun olduktan sonra yaklaşık on dokuz yıl öğretmenlik yaptı. Bu sırada çalışmalarını sürdürerek Bağdat Üniversitesi'nde 1973'te yüksek lisansını, 1977'de doktorasını tamamladı. 1980'de Bağdat Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne geçti; burada kütüphanecilik, nahiv ve dil bilimi dersleri verdi. 1983'te yardımcı doçent oldu ve ertesi yıl Arap Dili Bölümü başkanlığına getirildi. 1989 yılında profesörlüğe yükseldi. Hâtim Sâlih ed-Dâmin 13 Şubat 2013 tarihinde Bağdat'ta vefat etti.

Dâmin Arap dili ve edebiyatı alanında yaptığı çalışmalar, yönettiği yüksek lisans ve doktora tezleriyle devrinin önde gelen şahsiyetleri arasında yer almış, bu alanda geniş ve güvenilir bilgisiyle öne çıkmış, eski Arap şiiri alanında da önemli bir otorite kabul edilmiştir. Dil ve edebiyata dair 160'a yakın kitabı, dergilerde yayımlanmış 100'den fazla makalesinin yanı sıra elli civarında yüksek lisans ve doktora tezi yönetmiştir. Irak el-Mecmau'l-ilmîyyü'l-Arabî'de uzman, *el-Mevridü't-türâsî*, *Mecelletü'l-Küllîyye* (Enbâr), *eş-Şerî'a ve'l-kânûn* (Birleşik Arap Emirlikleri) gibi dergilerde uzun yıllar danışman üye olarak görev yapmıştır. Irak üniversitelerinde Arap dili eğitimi komisyonu, ilk ve orta öğretimde Arap dili grameri yazım komisyonu, Bağdat Beytülhikme Kütüphanesi Arap-İslâm yazmaları tahkik ve yayın komisyonu gibi kurullarda bulunmuştur. Bağdat Üniversitesi Edebiyat Fakültesi dergisinde yazı işleri müdürlüğü yapmış, *Mecelletü Külliyyeti'd-dirâsâti'l-İslâmiyye ve'l-Arabîyye* dergisiyle yine burada çıkan *Âfâku's-şekâfe ve't-türâs* adlı derginin yazar kadrosunda yer almıştır.

Hayatını çok yoğun ilmî, edebî ve kültürel faaliyetlerle geçiren Hâtim Sâlih kendi alanında çok sevilen ve takdir edilen bir şahsiyetti; son derece alçak gönüllü, yardım sever, dürüst ve yaptığı işlerden karşılık beklemeyen bir ahlâka sahipti. Onun özelliklerinden biri de kitap sevgisiydi ve bu sevgi kendisini büyük bir kütüphane sahibi yapmıştır. İslâm dünyasında yayımlanan birçok eseri satın almış, böylece kütüphanesini değerli eserlerle donatmıştır.